

ועדת ייפוי כוח מתמשך - מחוז מרכז

מאת:
מיטל ליברמן, עו"ד, TEP

אוקטובר 2022

נאמנות ככלי משלים לייפוי כוח מתמשך בעניינים רכשיים (חלק א')

מבוא

ייפוי הכוח המתמשך אומץ לחקיקה הישראלית במסגרת תיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות.¹ לפי דברי ההסבר, מטרת החוק היא לצמצם את ההגבלה על זכויותיו של האדם ככול האפשר.² בהתאם לכך, הנחת היסוד העומדת בבסיס התיקון היא כי "לא בכל מקרה יש צורך בהתערבות שיפוטית ובפיקוח ישיר בנוגע לפעולותיהם ולמצבם של אנשים שאינם מסוגלים לדאוג לענייניהם בעצמם, עם כל הבירוקרטיה הכרוכה בהתערבות ובפיקוח אלה והחדירה לאוטונומיה האישית והמשפחתית," וזאת כפי שלרוב קורה כאשר ממונה אפוטרופוס.³ יחד עם זאת, עומדת בבסיס החוק ההכרה ש"הממנה פגיע יותר משולח רגיל עקב מצבו, ובין השאר, אין הוא מסוגל לפקח על מיופה הכוח ולוודא כי הוא ממלא את שליחותו כיאות".⁴ מסיבה זו, תיקון 18 קובע מגבלות שונות על מיופה הכוח.

מאמר זה, הכולל שלושה חלקים, בנוי באופן הבא: בחלק ראשון זה, אראה שהאיזון שגובש במסגרת תיקון 18 מעורר קשיים כאשר מדובר בממנים בעלי נכסים משמעותיים או מורכבים, וזאת נוכח המגבלות החלות על מיופה הכוח. לאחר מכן, בחלק השני, אציע כפתרון מנגנון של יצירת נאמנות בחיים לפי חוק הנאמנות, ואסביר את מאפייניו העיקריים. בחלק השלישי והאחרון של המאמר, אציע נקודת מבט אחרת לבחינת אופן פעולתו של מיופה הכוח בראי חוק הנאמנות ואסכם.

מגבלות מיופה הכוח בייפוי כוח מתמשך

תיקון 18 קובע מגבלות שונות על פעולות מיופה הכוח בייפוי כוח מתמשך, לרבות אלה:

מגבלות לפי סעיף 132(ד) לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות

סעיף 132(ד) לתיקון 18 עוסק בסמכויות מיופה הכוח ומתייחס לשורה של מקרים בהם יהיה צורך באישור בית המשפט. מבין המקרים המנויים בסעיף, יש מקום לציין במיוחד את שני הבאים:

1. כל עסקה במקרקעין, למעט השכרה לתקופה של עד 5 שנים, מחייבת את אישור בית המשפט.
2. כל מקרה של תרומה, מתנה, ערבות, הלוואה, או פעולה משפטית אחרת בסך העולה על 500,000 ₪ מחייב את אישור בית המשפט.

עולה בבירור מאלה שממנה המחזיק בנכסים משמעותיים, לרבות מקרקעין, המעוניין שמיופה כוחו יבצע בהם פעולות שונות יימצא שיכולתו להסמיך את מיופה הכוח מוגבלת. כך למשל, ממנה המעוניין להסמיך את מיופה כוחו להעבירו לדיוור מוגן יימצא שהדבר בעייתי, שכן לעתים הדבר כרוך במכירת דירת הממנה לצורך העברת סכום פיקדון של מיליוני שקלים.

השקעת כספי הממנה

על פניו, השקעת כספי ממנה צריכה להיעשות בהתאם לסעיף 132(ד) האמור לעיל, אך לפי נייר עמדה של האפוטרופוס הכללי בנושא השקעת כספי ממנה,⁵ פרשנות כזאת אינה עולה בקנה אחד עם תכליתו של תיקון 18, על כן האפוטרופוס הכללי מצא לנכון לחוות את דעתו לגבי הנסיבות בהן מן הראוי לקבל את אישור בית המשפט להשקעת כספי ממנה, כדלקמן:

1. בנסיבות בהן סך כספי הממנה עולה על מיליון ₪, לא יהיה צורך באישור בית המשפט אם ההשקעה תיעשה בהתאם לתקנות השקעה⁷ וגם בהתאם להנחיות המפורשות שניתנו בייפוי הכוח לעניין השקעות, ככול שישנן כאלה. כל השקעה אחרת בנסיבות כאלה תיעשה באישור בית המשפט בלבד.
2. בנסיבות בהן סך כפי הממנה נמוך ממיליון ₪, לא יהיה צורך באישור בית המשפט אם ההשקעה תיעשה בהתאם להנחיות המפורשות שניתנו בייפוי הכוח לעניין השקעות, ואם אין כאלה - בהתאם לתקנות ההשקעה. כל השקעה אחרת בנסיבות כאלה תיעשה באישור בית המשפט בלבד.

ניתן לראות שכאשר מדובר בממנה ששווי נכסיו עולה על מיליון ₪ אינו רשאי להסמיך את מיופה כוחו להשקיע שלא בהתאם לתקנות ההשקעה, המחייבות השקעות סולידיות בלבד. ככלל, מדיניות ההשקעה של אדם נקבעת בהתאם לפרמטרים שונים המשתנים מאדם לאדם, לרבות שווי תיק ההשקעות כולו, משך זמן ההשקעה, מטרות הכספים, גיל, ועוד, ומשמעות הדבר היא שמגבלה זו לא בהכרח מטיבה עם כל הממנים, ובפרט עם כאלה עם שווי נכסים משמעותיים.

התנהלות בחשבון הבנק של הממנה

סוגייה זו מעוררת קשיים רבים וזאת נוכח חששו של הבנק כשומר סף מפני פעולות של מיופה הכוח שיפגעו בממנה. על הרקע הזה, פורסמו שלושה ניירות עמדה של האפוטרופוס הכללי בנושא: "נייר עמדה של האפוטרופוס הכללי - כרטיסי חיוב בחשבונות ממנה",⁸ "חשבונות ממנה בייפוי כוח מתמשך",⁹ ו"דגשים לעוה"ד בבואם לערוך ייפוי כוח מתמשך - ההיבט הבנקאי".¹⁰ מניירות העמדה הללו עולה כי ישנה חשיבות מרובה לאופן הסמכת מיופה הכוח בייפוי הכוח, ובפרט - להסמכות המפורשות בו. כך, הסמכת מיופה הכוח נדרשת להיות ספציפית ככול האפשר ולהתייחס באופן מפורש להשקעות, לביצוע פעולות בניגוד עניינים, לפעולות בחשבון משותף, לכללי הכרעה במקרה של יותר ממיופה כוח אחד, לפעולות משפטיות מעל שווי של 100,000 ₪. אך על פי כן, הבנק שומר את זכותו להפעיל שיקול דעת ולסרב לבצע את פעולות מיופה הכוח בחשבון הממנה. עוד חשוב לציין שמדובר בניירות עמדה שפורסמו כולם בשנת 2021, ובהחלט ייתכן שעמדת בנק ישראל והאפוטרופוס הכללי תשתנה או שיחול שינוי בחקיקה.

במצב הדברים הזה, הממנה מוגבל ביכולתו לוודא שהפעילות בחשבונותו תמשיך להתנהל באופן תקין, בעיקר כאשר מדובר בממנה בעל נכסים משמעותיים או שמנהל פעילות עסקית ענפה, הפעילות בחשבונותיו היא בהתאם, ודווקא בנסיבות כאלה הנזק שעשוי להיגרם לרכושו של הממנה עשוי להיות גדול במיוחד.

החלקים הבאים של המאמר יפורסמו בהמשך.

¹ חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות (תיקון מס' 18), התשע"ו-2016, ס"ח 798 ("תיקון 18").

² דברי הסבר להצעת חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות (תיקון מס' 19, התשע"ה-2014, ה"ח הממשלה 2.

³ דברי הסבר להצעת חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, לעיל ה"ש 2, בעמ' 5.

⁴ דברי הסבר להצעת חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, לעיל ה"ש 2, בעמ' 3.

⁵ חוק הנאמנות, התשל"ט-1979, ס"ח 128.

⁶ "נייר עמדה מתוקן של האפוטרופוס הכללי בנושא השקעת כספי ממנה בידי מיופה הכוח לפי ייפוי כוח מתמשך שנכנס לתוקף" (נייר עמדה של האפוטרופוס הכללי, הממונה על הליכי חדלות פירעון והרשם לענייני ירושה במשרד המשפטים (25/07/2021) https://www.gov.il/BlobFolder/news/investment_money/he/Updated_position_paper.pdf.

⁷ תקנות הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות (דרכים להשקעת כספי חסוי), התש"ס-2000, ק"ת 609 ("תקנות ההשקעה").

⁸ "נייר עמדה של האפוטרופוס הכללי - כרטיסי חיוב בחשבונות הממנה" (נייר עמדה של האפוטרופוס הכללי, הממונה על הליכי חדלות פירעון והרשם לענייני ירושה במשרד המשפטים (17/06/2021) <https://www.gov.il/BlobFolder/policy/20-06-21/he/20-06-21.pdf>.

⁹ "חשבונות ממנה בייפוי כוח מתמשך - מסמך הבנות וולונטרי שמטרתו הקלת ההתמודדות הפיננסית של אנשים שערכו ייפוי כוח מתמשך שנכנס לתוקף ושל מיופי הכוח שמונו להם" נייר עמדה של האפוטרופוס הכללי, הממונה על הליכי חדלות פירעון והרשם לענייני ירושה במשרד המשפטים (05/07/2021) <https://www.gov.il/BlobFolder/rfp/06-07-2021-01/he/Accountsreceivable.pdf>.

¹⁰ "דגשים לעוה"ד בבואם לערוך ייפוי כוח מתמשך - ההיבט הבנקאי" (נייר עמדה של האפוטרופוס הכללי, הממונה על הליכי חדלות פירעון והרשם לענייני ירושה במשרד המשפטים (02/08/2021) https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/emphasis-advocates/he/emphasis_advocates.pdf.

מיטל ליברמן, עו"ד, TEP, מייעצת ללקוחות בישראל ומחוצה לה בתחום הנאמנויות וההעברה הבין-דורית של נכסים. מיטל חברה בלשכת עורכי הדין בישראל משנת 2013, בוגרת אוניברסיטת בר אילן במשפטים (LLB) משנת 2012 ומוסמכת אוניברסיטת ת"א במשפט מסחרי (LLM) משנת 2015. מיטל חברה בארגון הבינלאומי (STEP) Society of Trusts and Estate and Practitioners משנת 2015, וזאת לאחר שהשלימה שנתיים של לימודים והוענקה לה דיפלומה בניהול בין-לאומי של נאמנויות. בשנת 2018 מיטל הוסמכה ע"י האפוטרופוס הכללי ולשכת עורכי הדין לערוך ייפוי כוח מתמשכים. מיטל היא העורכת הראשית ומחברת אורחת של הספר "נאמנות בישראל: הלכה למעשה" מאת ד"ר אלון קפלן (2017), והיא נמנית בין מחברי המהדורה החמישית של הספר "Trusts in Prime Jurisdictions" (2019). מיטל פרסמה מאמרים פרי עטה בפרסומים בינ"ל שונים, ביניהם Trusts & Trustees, The International Family Office Journal, and STEP Journal. פרטים נוספים ניתן למצוא בכתובת www.mliberman-law.com.

יובהר, כי אין במידע שיימסר על ידי כותב המאמר ו/או מי מטעמו, אשר ניתן כשירות וולונטרי לציבור, כדי לשמש או להיחשב כייעוץ משפטי ו/או המלצה משפטית ו/או חוות דעת משפטית ו/או תחליף לייעוץ משפטי אצל עו"ד בעל מומחיות, ניסיון ו/או ידע בתחום המשפטי הרלוונטי ואין להסתמך על המידע בכל צורה שהיא. יובהר כי כל פעולה שתעשה על פי המידע הנאמר ו/או המוצג הינה על אחריות הקורא בלבד ולא יהא באילו כדי ליצור יחסי עורך דין לקוח בין הקורא ולשכת עורכי הדין ו/או מי מטעמה ו/או כותב המאמר, בין במישרין ובין בעקיפין ולשכת עורכי הדין ו/או מי מטעמה, אינם אחראים בשום צורה ואופן לתוצאות השימוש במידע המוצג ו/או הנאמר.

בברכת חברים וקריאה פורה,
נשיאות הוועדה:

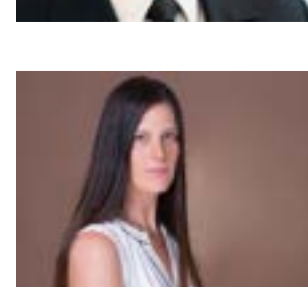
ד"ר מאיר כהן, עו"ד, יו"ר (משותף)

עו"ד הראל כהן, יו"ר (משותף)

עו"ד מיכל ילובסקי, מ"מ יו"ר

וחברי הוועדה